

Dini və milli tolerantlıq, millətlərarası münasibətlərin inkişaf etdirilməsi

Vətənimiz Azərbaycan yalnız yeraltı və yerüstü təbii sərvətləri ilə deyil, həm də rəngarəng etnik tərkibinə görə seçilən, bu rəngarəngliyə görə fəxr edə bilən bir ölkədir. Azərbaycan müxtəlif dil qruplarına, fərqli inanclara, ayrı-ayrı adət-ənənələrə sahib olan xalqların, etnik qrupların, milli azlıqların vətənidir. Bu ərazidə hansı səbəbdən və nə vaxt məskunlaşdıqlarından asılı olmayaraq, Azərbaycan adlı məmləkət bu insanları doğmalaşdırmışdır. Uzun əsrlərdir ki, ölkəmizdə müxtəlif dinə və etnik mənşəyə malik xalqlar dost, qardaşək əl-ələ yaşayır. Azərbaycan əzəl gündən burada yaşayan hər kəsin doğma vətəninə çevrilib, milli azlıqlar yerli xalqlara qaynayıb qarışib, birgə yaşayış bu insanların kredoşuna çevrilib. Qonaqpərvərlik, dostcanlılıq, tolerantlıq və s. kimi müsbət keyfiyyətlərə sahib olan azərbaycanlıların səmimi münasibəti milli azlıqlara öz dəyərlərini, adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq, yaşatmaq imkanı verib. Bu birləşdirici rolun yaranmasında və tarixin bütün dövrlərində qorunmasında azərbaycanlılar hər zaman əzmkarlıq nümayiş etdirmiş, bu ahəngin pozulmasına imkan verməmişdir. Xalqımız tarix boyu milli azlıqların öz dillərini, dinlərini, mədəniyyətlərini yaşatmalarına, ənənəvi fəaliyyət sahələri ilə məşğul olmalarına çalışıb. Türk dillərinin oğuz qrupundan olan Azərbaycan dili xalqlar arasında qarşılıqlı anlaşma və mehriban dostluq münasibətlərində "körpü" missiyasını bu gün də davam etdirir.

Milli azlıqlara səmimi münasibət, ayrı-seçkilik qoyulmaması dövlətin siyasətində də prioritet istiqamətlərdən biri kimi götürülüb. Ümummilli lider Heydər Əliyevin şəxsi iradəsi və qətiyyəti ilə 1994-cü ildən sonra bu siyasətin həyata keçirilməsinə başlanılıb. Öz zəkası ilə zamanı qabaqlayan Ulu Öndərin təşəbbüsü və göstərişi ilə milli azlıqların ədəbiyyat, mədəniyyət, dil, tarix və adət-ənənələrinin qorunub saxlanılmasına, inkişafına hüquqi zəmin yaranıb. Bu məqsəddə dövlətimiz tərəfindən müntəzəm şəkildə maliyyə yardımları da ayrılıb. Dahi şəxsiyyət milli ayrı-seçkiliyin qəti əleyhdarı, bu məmləkətdə məskunlaşan xalqların bərabərhüquqlu yaşamasının ən böyük tərəfdarı idi. Milli azlıqlarla görüşlərinin birində dedi ki, "Mən bu görüşü milli azlıqların nümayəndələri ilə görüş adlandırmazdım. Bu, Azərbaycanın, Azərbaycan xalqının nümayəndələri ilə görüşdür".

Təsadüfi deyil ki, Heydər Əliyev Azərbaycanda yaşayan xalqları ölkənin ən başlıca sərvəti adlandırdı: "Azərbaycan əhalisinin çoxmilli tərkibi bizim sərvətimizdir, üstünlüyümüzdür. Azərbaycanın başlıca sərvətlərindən biri qədimlərdən bu torpaqlarda yaşayan, müxtəlif dinlərə etiqad edən adamlardır. Biz bunu qiymətləndiririk və saxlayacağıq. Dövlət, ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olar. Çünki onların hər biri ümumdünya mədəniyyətinə və sivilizasiyasına öz töhfəsini verir. Azərbaycan onun ərazisində yaşayan bütün millət və xalqların vətənidir. Azərbaycanlı sözü bizi həmişə birləşdirib". Ümummilli liderin öz çıxışlarında dəfələrlə vurğuladığı bu fikirlər Azərbaycan tolerantlığının təzibolunmaz sübutudur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi və mütərəqqi siyasəti sayəsində bu gün ölkəmizdə tolerantlıq və multikulturalizm üçün əlverişli mühit mövcuddur. Azərbaycanda bütün xalqlar və milli azlıqlar dini mənsubiyyətlərindən asılı olmayaraq, azad və müstəqil yaşayırlar. Ölkəmizdə xristian kilsələri, sineqoqlar bərpə edilir, müxtəlif dinlərin təmsilçilərinin dövlət hesabına cəmiyyətləri və mətbu orqanları fəaliyyət göstərir.

Əsrlər boyu qorunub saxlanılan qiymətli sərvət

Azərbaycan dövlətinin təqdirəlayiq və balanslı siyasətinin nəticəsidir ki, hazırda ölkəmizdə fəaliyyət göstərən dini konfessiyaların hər bir nümayəndəsinə dövlətimiz tərəfindən bərabər səviyyəli və olduqca xoş münasibət göstərilir. Bu gün Azərbaycanda 2000-dən artıq məscid, 11 kilsə, 6 sinaqoq fəaliyyət göstərir. Təkcə paytaxt Bakıda 20-dən çox müxtəlif icmanın mövcudluğu, dağ yəhudilərinin məskən saldığı Qırmızı Sloboda, molokanların yaşadığı İvanovka kəndi, udinlərin Nic kəndi, öz dili, adət-ənənələri ilə məşhur olan Xınalıq və milli azlıqların məskunlaşdığı digər yerlər Azərbaycan tolerantlığının təzessümüdür. Bu gün müxtəlif bölgələrimizdə Lənkəran-Astara talışların, erməni işğalına qədər Laçın, Qubadlı, Kəlbəcərdə kürdlərin, Balakən, Zaqatala və Qaxda gürcülərin, ingiloyların (müsləmanlaşmış gürcülər), avarların, saxurların, Oğuzda və Qəbələnin Nic kəndində udinlərin (Qədim Alban tayfalarından olan udinlər hazırda yalnız Azərbaycanda mövcuddur) kütləvi şəkildə yaşaması, öz dilində danışması, ənənəvi dinlərinə tapınması Azərbaycan tolerantlığının bəhrəsidir. Etnik zənginliyinə görə ölkəmizin ən rəngarəng rayonu olan Qubada məskunlaşan xınalıqların (Xınalıq kəndi) 5 min illik tarixə malik olduqları güman edilir. Qubada Şahdağ milli etnik qrupuna aid edilən yergüclülər, əliklilər, bu-

duqlular, celiklər, qızlılar, paputlular, və tatların məskunlaşdığı kəndlər var. Bu etnik qrupların minilliklə boyu xalqımızın tolerantlığı sayəsində öz dilini, adət-ənənələrini qoruyub saxlaya bilib. Xalqımız, həmçinin, dini-dili bir olan qardaş Ahıska türklərinə də qucaq açıb. 1944-cü ildə tarixi vətənləri Gürcüstandan sürgün edilən ahıskaqlar Fərqañə hadisələrindən sonra ölkəmizə pənah gətiriblər. Azərbaycanı ikinci vətənləri seçən Ahıska türklərinin burada sayı hazırda 100 mindən çoxdur. Respublikamızın Şimal və Şi-

mal-Qərb bölgəsində etnik tərkibin əsas faizini ləzgilərin təşkil etdiyi çoxlu sayda kənd mövcuddur. Bakıda, Sumqayıtda, Gəncədə, İsmayılıda (İvanovka), Gədəbəydə (Novosarətovka, Novoivanovka, Slavyanka), Şamaxıda (Çuxuryurd, Qızmeşdan, Nağaraxana) ümumilikdə 150 min rus yaşayır. Bütün bu sadalanan faktlar bu xalqların özlərini Azərbaycanda qətiyyətlə yad hiss etmədiyini, onların respublikanın bərabərhüquqlu vətəndaşları olaraq milli kimliklərini qoruyub saxladığına əyani sübutdur.

Bitib-tükənməyən erməni nankorluğu

Yuxarıda qeyd edilən təzibolunmaz faktlara baxmayaraq, ölkəmizdə bu torpağın əsl sahiblərindən də yaxşı yaşayan ermənilər həmişə xalqımızı özlərinə qatı düşmən hesab ediblər. Halbuki, 1988-ci ilə qədər ermənilər Azərbaycanda ən mühüm postları tutublar, yüksək vəzifələrdə təmsil olunublar. Onların XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq törətdikləri dəhşətli qırğınlara, terrorlara baxmayaraq, sülhsevən xalqımız bu nankorlarla qonşuluq münasibətlərini pozmamışa çalışıb. On minlərlə erməni əhalisi tarixi ərazimiz olan Qarabağda tam rahat şəkildə yaşayırdı. Bütün bunlar hər cür xəyanəti, nankorluğu unutmamağı bacaran sülhpərvər və tolerant Azərbaycan xalqının dözümlülük səviyyəsinin maksimum göstəricisidir. Lakin

ermənilər bunun əvəzində nankorcasına həmişə xalqımızı dünyaya başqa cür - qəddar, qeyri-tolerant, başqa millətlərə ögey münasibət göstərən kimi təqdim ediblər və bu gün də qarayaxmalar davam edir. Azərbaycanda əmin-amanlıq şəraitində yaşayan bu qədər xalqı "görməyən" ermənilər unudurlar ki, Ermənistan bu gün dünyada nadir hallarda rast gəlinən monomilli ölkələrdən biridir. Bu üzdənirə qonşularımız həm də unudublar ki, Ermənistanın bütün ərazisi, paytaxtı da daxil olmaqla, bütövlükdə tarixi Azərbaycan

xışların bu sistemə təsiri böyük olub.

Azərbaycan çoxmillətli bir məkan olduğu kimi, həm də, dünyaya, xalqlara, millətlərə və dinlərə xoş münasibət bəsləyən bir ölkədir. Hazırda getdikcə artan dözümsüzlük, islamofobiya, antisemitizm və rasizm meyilləri, təəssüf ki, bir sıra ölkələrdə ölüm, soyqırım, zorakılıq və qarşিদurmalarə yol açıb. Bəzən siyasi, bəzən ideoloji, bəzən də irqi-etnik məsələ kimi özünü büruzə verən bu təhlükəli tendensiyalar, insanlığın faciəsinə çevrilib. İndi tez-tez rast gəlinən bu təhlükəli tendensiya onu deməyə əsas verir ki, dünyanın əksər ölkələrində tolerantlıq, multikultural dəyərlər unudulub.

İnsanlar "multikulturalizm", "tolerantlıq" sözlərinin bəlkə də, mənası barədə düşünməzlər. Sadəcə bu insanlar dostluq edir, sevinc və kədərlərini bölüşür, ən əsası isə bu zaman irqi, dini və ya hər hansı digər müxtəliflikləri yaxın buraxmırlar. Bu ölkədə yaşayan müsəlmanlar, yəhudilər və xristianlar Azərbaycanın müstəqilliyi, torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda çiyin-çiyinə vuruşublar. Bir faktı da qeyd etmək yerinə düşər ki, son statistik məlumatlara görə ölkədə 649 dini icma qeydiyyatdan keçib. Onlardan 27-si qeyri-islam təmayüllüdür. Dünyanın heç bir yerində qeyri-islam dinlərinə belə qayğı, hörmət, ehtiram göstərimir. Elə buna görədir ki, Azərbaycan dünyada bir-mənalı olaraq tolerant ölkə kimi tanınıb.

Noyabrın 19-da Sumqayıtın 70 illiyi təntənə ilə qeyd olundu. Təsadüfən həmin gün Sumqayıtda idim. Minlərlə sumqayıtlının iştirak etdiyi paradı mən də izlədim. Dövlət Sərhəd Xidmətinin xüsusi bölüyünün, məktəblilərin, səhiyyə işçilərinin, musiqi, əmək kollektivlərinin keçidi maraqla qarşılandı. Aparıcı elan etdi ki, Lənkəranlı "nənələr" və İsmayılının İvanovka kəndinin molokanlardan ibarət xor qrupu sumqayıtlıları təbrik etmək üçün bura gəlib. Öz milli geyimlərində olan hər iki musiqi qrupu tribunanın önündə öz dillərində mahnı ifa etdi. Və inanın ki, böyük coşqu ilə, ürəkdən alqışlanan məhz onlar oldu. Bu iki etnik qrupun çıxışı, sözün əsl mənasında, yubiley tədbirinə rəng qatdı. Təkcə bu fakt ölkəmizdə azsaylı xalqların, etniklərin mədəniyyətinə, adət-ənənəsinə hörmətlə yanaşmanın, xalqların birlik və qarşılıqlı həmrəylik mühitində yaşamasının parlaq nümunəsidir.

Sevda KƏRİMOVA

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun keçirdiyi müsabiqəyə təqdim etmək üçün

İslam və tolerantlığın vəhdəti-dövlətin təməl qarantı

Yaşıl rəng dövlət bayrağımızın üçüncü müqəddəs rəmzi sayılır. Bu rəng Azərbaycan toplumunun islam dininə etiqad etdiyini göstərir. Zaman-zaman dini sahəni sərt üsullarla, qadağalarla nəzarətə götürmək istəmişlər. Lakin onların bu cəhdləri həmişə uğursuz olub. Məscid və kilsələri dağıtmaq, səmavi kitabları yandırmaqla insanları inancından döndərmək olmaz. Əksinə, yasaq olunan daima daha maraqlı doğurub. Azərbaycanda isə tam əksinə bir mənzərənin şahidiyik. Bu yurdda ta qədimdən xalqların dininə, mədəniyyətinə hörmət hissi formalaşmışdır. Dini inanc və ideoloji ba-